

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/komunikaty/199015,TEKST-AUDIO-85-rocznica-powstania-granicy-polsko-węgierskiej.html>
29.04.2024, 17:30

[TEKST + AUDIO] 85. rocznica powstania granicy polsko-węgierskiej

Data publikacji 15.03.2024

16 marca 1939 r. wojska polskie i węgierskie spotkały się na wspólnej granicy na Przełęczy Wereckiej. Nowa granica, licząca zaledwie 180 km długości, przetrwała do ostatnich dni września 1939 r. Wtedy okazała się bezcenna dla dziesiątków tysięcy polskich żołnierzy i cywilów, którzy po sowieckiej agresji z 17 września mogli się wyrwać z pułapki zgotowanej przez dwa zbrodnicze totalitaryzmy.

Węgry i Polska po I wojnie światowej

Węgry po I wojnie światowej z poziomu europejskiego mocarstwa spadły do rangi niewielkiego kraju. Królestwo utraciło 72% terytorium kraju i 62% ludności. Ograniczenia terytorialne narzucone temu krajowi w Trianon wywołały wśród Węgrów gorycz i nieustanną chęć odbudowy tzw. „Wielkich Węgier”. System stworzony przez zapisy traktatów pokojowych, kończących pierwszą wojnę światową, traktowane były przez Węgrów jako dokumenty wymagające rewizji.

Władysław Ziętkiewicz (pierwszy z prawej) wita na granicy oddziały węgierskie w marcu 1939 r. (foto. NAC)

W Polsce, która po 123 latach niewoli powracała na mapę Europy, system stworzony przez traktat wersalski był podstawą dla innych rozstrzygnięć geopolitycznych, pomimo wysiłku zbrojnego Polaków z lat 1918-1920. Zasadnicze rozstrzygnięcia, chociażby w kwestii granic odrodzonej Rzeczypospolitej, zapadały bowiem w Wersalu w 1919 r., Rydze w 1921 r. oraz Genewie w 1922 r.

Relacje polsko-węgierskie w okresie międzywojennym

W polskich koncepcjach polityki międzynarodowej mieściła się argumentacja Budapesztu, opowiadającego się za zmianą powojennego ładu terytorialnego w Europie. Ponadto Polacy zamierzali poszerzyć o Węgry planowaną federację państw, która oddzieliłaby Zachodnią

Europę od komunistycznego Wschodu po 1920 r. Koncepcje postulatu uzyskania granicy polsko-węgierskiej ponowiono w październiku 1934 r., przynajmniej tak interpretowano ówczesną wizytę premiera Gyuli Gömbösa w Polsce. O polskich dążeniach do zbliżenia z Budapesztem świadczyło również exposé ministra spraw zagranicznych Józefa Becka wygłoszone 1 lutego 1935 r., w którym szef polskiej dyplomacji wykluczył podjęcie przez Polskę działań skierowanych przeciwko Węgrom. W kwietniu 1936 r. wizyta szefa rządu RP Mariana Zyndrama-Kościałkowskiego nad Dunajem miała jeszcze bardziej umocnić relacje polsko-węgierskie.

Do praktycznej realizacji koncepcji granicy polsko-węgierskiej przystąpiono na początku 1938 r. Zagadnienie to ogólnikowo omówiono podczas wizyty w Polsce 4-9 lutego 1938 r. przywódcy Królestwa Węgier Miklósa Horthyego. Ze względu na różnice stanowisk Warszawy i Budapesztu dotyczące przyszłości Słowacji, Beck dostrzegł możliwość uzyskania granicy z Węgrami poprzez Ruś Zakarpacką. 5 marca 1938 r. w rozmowie z posłem Horym przekazał stronie węgierskiej inicjatywę w sprawie Rusi, dając tym samym jasno do zrozumienia, że Polska nie jest zainteresowana włączeniem tego obszaru we własne granice i nie będzie wywierać wpływu na decyzje Budapesztu w sprawie węgierskich aspiracji terytorialnych.

Wydarzenia, które zmieniły Europę Środkową

Na przełomie lat 1938 i 1939 dochodzi do wydarzeń, które zmieniły mapę Europy Środkowej. Po układzie monachijskim, w październiku 1938 r. Niemcy zajmują Sudety. W tym samym czasie wojska polskie wkraczają na Zaolzie, Orawę i Spisz. Dotychczasowa polsko-czechosłowacka granica o długości 984 km została wydłużona o kolejne 24 kilometry.

5 marca 1939 r. minister Beck podczas spotkania z szefem rumuńskiej dyplomacji, oznajmił, że władze polskie traktują Węgrów jako jedynych kandydatów do roli gospodarza Rusi Zakarpackiej. Szef MSZ, w odpowiedzi udzielonej 11 marca członkom Komisji Spraw Zagranicznych Senatu, ponownie zdecydowanie poparł aspiracje terytorialne Węgrów. Tymczasem tego samego dnia Berlin polecił Węgrom zajęcie Rusi Zakarpackiej, a strona polska za pośrednictwem poselstwa Węgier w Warszawie otrzymała sugestię o rychłym rozstrzygnięciu sprawy granicy polsko-węgierskiej. Budapeszt 14 marca przekazał Pradze dwunastogodzinne ultimatum, zawierające m.in. żądanie opuszczenia spornego terytorium.

Rząd Rzeczypospolitej oficjalnie poparł wkroczenie Węgrów na Ruś Zakarpacką. Stosowne oświadczenie 16 marca 1939 r. wygłosił marszałek Senatu RP Bogusław Miedziński, podkreślając bliskość naszych narodów i wyrażając nadzieję na mocną, wierną, przyjaźń.

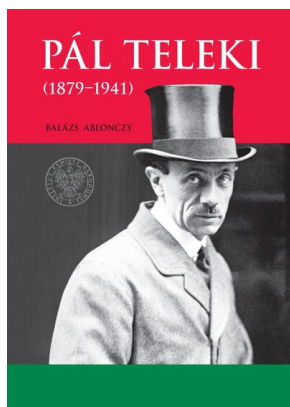
Znaczenie granicy polsko-węgierskiej

Ustanowienie granicy polsko-węgierskiej było jedynym politycznym zyskiem Rzeczypospolitej osiągniętym w marcu 1939 r. Ów zys nie mógł jednak w żaden sposób równoważyć korzyści uzyskanych przez Niemcy, których wojska w tym samym czasie

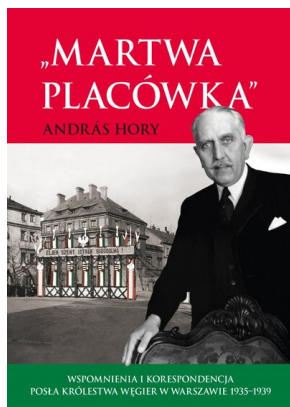
wkroczyły do Pragi. W rzeczywistości okazało się, że granica polsko-węgierska miała mniejsze znaczenie, niż spodziewano się jeszcze kilka miesięcy wcześniej.

Po napaści 17 września 1939 r. Związku Sowieckiego na walczącą cały czas z Niemcami Polskę, premier Węgier Pál Teleki podjął decyzję o otwarciu granicy polsko-węgierskiej dla polskich uchodźców cywilnych i wojskowych, o czym 18 września zakomunikowano ambasadorowi RP w Budapeszcie Leonowi Orłowskiemu. Węgry zdecydowały się na ten krok pomimo sojuszu z Niemcami, które 1 września 1939 r. napadły na Polskę, rozpoczynając tym samym II wojnę światową. Szacuje się, że na Węgry w czasie wojny trafiło około 140 tysięcy polskich obywateli, około 50 tysięcy z nich następnie przedostało się na Zachód, by walczyć dalej.

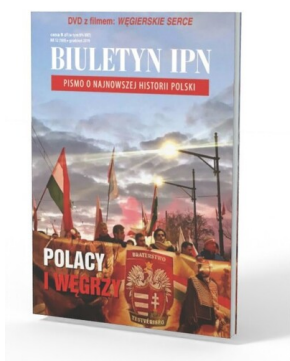
W 2020 r. IPN wydał książkę [Balázsa Ablonczy, Pál Teleki \(1879-1941\)](#), przekład Szymon Brzeziński. Książka jest pierwszą pełną monografią w języku polskim poświęconą Telekiemu. Czytelnik polski zyskuje tym samym okazję, aby w całej pełni poznać to szczególne życie, balansujące na granicy nowoczesności i tego, co przednowoczesne – biografię, która ukazuje niezwykle złożoność historii Węgier i Europy w pierwszej połowie XX w.

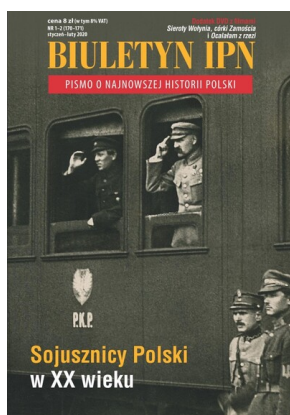
Zapraszamy do zapoznania się z publikacją z 2017 r. Andrása Hory pt. *„Martwa placówka”*. *Wspomnienia i korespondencja posła Królestwa Węgier w Warszawie 1935-1939*, której współwydawcą jest Instytut Pamięci Narodowej. Książka jest [dostępna w naszych księgarniach stacjonarnych oraz online](#).

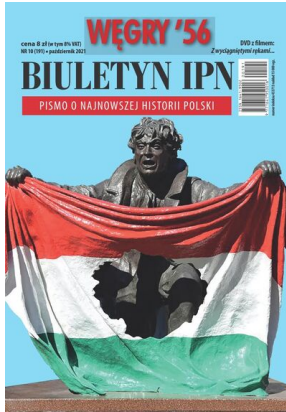
Kolejnym wydawnictwem poświęconym tematyce wzajemnych stosunków polsko-węgierskich jest Biuletyn IPN nr 12 z 2019 r. pt. *Polacy i Węgrzy*. Jego treść jest [udostępniona bezpłatnie na naszej stronie internetowej](#).

Również Biuletyn IPN nr 1-2 z 2020 r. zawiera materiały o wzajemnych stosunkach polsko-węgierskich. Jego treść jest [udostępniona bezpłatnie na naszej stronie internetowej](#).

Numer 10 z 2021 r. Biuletynu IPN został poświęcony najnowszej historii Węgier, [jego treść jest również dostępna na naszej stronie](#).

Zachęcamy do zapoznania się z artykułami i materiałami audio-wideo dostępnymi w portalu przystanekhistoria.pl, [historia z IPN](http://historia.zipn.pl) oraz [IPNtv](http://ipn.tv):

- Sebastian Pilarski, [Granica polsko-węgierska. Spory i porozumienie](#)
- Wojciech Frazik, [Pál Teleki. Rycerz sprawy węgierskiej i polskiej](#)
- [Węgrzy wobec eksterminacji ludności polskiej przez nacjonalistów ukraińskich](#)
- Tomasz Kurpierz, [Sierociniec w Vácu](#)
- Anna Kołakowska, [Węgrzy wobec agresji niemieckiej na Polskę](#)
- Maria Zima-Mariańska, [Prasa węgierska wobec agresji III Rzeszy i ZSRS na Polskę we wrześniu 1939 roku](#)
- Emilia Rydel, [Węgiersko-Polski Komitet Opieki nad Uchodźcami \(1939-1944\)](#)
- IPNtv: [Henryk Sławik - bohater trzech narodów - cykl Śląskie znaczy polskie \[DYSKUSJA\]](#)

AUDIO:

Aby zobaczyć odtworzyć włącz JavaScript

PLIKI DO POBRANIA

[dr Sebastian Pilarski, dyrektor BBH IPN, o powstaniu granicy polsko-węgierskiej \(mp3, 6.01 MB\) 15.03.2024 14:20](#)

[dr Sebastian Pilarski, dyrektor BBH IPN, o powstaniu granicy polsko-węgierskiej \(wav, 44.1 MB\) 15.03.2024 14:20](#)